

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԿԱՐԾԵԱՑ

ՀԱՆԴԷՍ ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ

Մամլոյ իւրաքանչիւր շրջանը՝ 52 օրինակ է:
Ստորագրութեան տեղն է Պօլիս, Ջինճէրլի—խան վերի յարկ
թիւ 18:
Դուրս երթալիք թերթից փոստայի ծախքը առնողին վրայ է:

Շրջանին դիմը դահեկան կոնիսիկ	60
Կիսաշրջանը »	50
Մէկ թիւը՝ փարայ	50
Մանուցմանց տողն է դահեկան	2

Բ. ՏԱՐԻ Բ. ՇՐՋԱՆ

1870

ԹԻԻ 57 ՅՈՒՆՈՒՍԱՐ 31

ՊԱՌՆԱՊօՅԻՆ ԱՐՔԱՆԵԱՐԳ

ՀԱՅՈՐՆԵՐՈՅՆ ԽՐՅՈՒՒՆԱՆԸ

Մեր ախարտանք սոք ելած, ճօշ ու պղղ-
տիկ արթնցած, խանութ ու գործ ու թողած,
ամեն բան յաշտ առած, Հասունեանի դէմ դի-
նուած . . . թէեւ Հռովմէն նշովուած. բայց
հոգեբնին չեն ըրած . . . տեսնենք գործին կա-
տարած:

Վարպետորդին Մեփիստոփէլ իր Աստուծոյ
և Բեռնիկ երկու ընկերներովը՝ կայծակի պէս
օդաշու ուղղւելով թեամբ, մինն 'ի Հռովմ',
միւսն 'ի Բերա և ինքն ալ Մնկուրիայուց տու-
ները երթալով՝ եղած ու ըլլալիք դարձուած,
ները տեսնելու ու հասկնալու համար սոքով և
գլխով մէջ նետուած էին:

Մինչդեռ ասոնց ուշանալուն վրայ կը մը-
տածէի, մէյմ' ալ ի՞նչ նայիս, երեքը մէկանց
ձեռք ձեռքի տուած սալանա սուլլանա ե-
կան:

— Մեփիստոփէլ, ի՞նչ կարտորաք, կարգաւ
պատմեցէք:

— Շատ աղէկ, թող նախ Աստուծոյն ըն-
մէն սկսի, անկէ Բերիարի, և ապա ես:

— Աստուծոյն, Հռովմէն ի՞նչ խապրիկ ունիս:

— Աֆտօս բիօս, քեզի է:

— Երբ ընկերներէս թախսիմէն բաժնուե-
լով՝ Հռովմ' ուղղւելու եցայ, ինքզինքս անմիջա-
պէս վատիկանի սարային վարախապատ դահ-
լիճը դաայ: Սկսայ վեր վար, դէս ու դէն բո-
լոր սենեակները աչքէ անցունել, ուր դոյ
սենեակի մը հանդիպելով՝ աղանջիս փոփուքի
ձայն մը եկաւ. կամայուկ մը ներս մտայ, տե-
սայ որ Պառնապօն և տէսը դէմ առ դէմ
նստած կը խօսակցէին:

— Է՛յ ի՞նչ կը խօսէին:

— Տեսա՛ր՝ Պառնապօնին առջեւ գերիի պէս
ծունկ բարեւ չաքած՝ մեծամեծ ծառայական
խոսատումներ կընէր:

— Ի՞նչպէս:

— Չինիմաճունէն, Բարեյուսոյ կըլսիք. Սեւ
ծովէն, կարմիր ծովը, Հնդկաստանէն՝ Ֆէլ-
լախաստանը, վերջապէս վերի աշխարհէն, վա-
րի աշխարհքը Չեր արքունեաց առջեւ պիտի
խանարհեցնեմ կըսէր:

— (Պառնապօն) Աստուծոյ բան մը ըսել չէ՛ս,
արդէն մերն են:

— Ասոնցմէ զատ նաեւ բոլոր Հայաստան,
Լատինաստան մը պիտի դարձնեմ. Գարաւոր
Արեւելեան աղգայնութիւն մը՝ խաղաղասպուռ
պիտի ջնջեմ: Աշխարհիս վրայ չպիտի թողում
Հայ մը, որ իր հայրերն ու պապերն յիշէ,
նախնեաց կրօնովը, լեղուաւը և աւանդու-
թեամբը պարծի: Մէկ խօսքով, ծերութեան

ալիքս գերեզման չի ջած՝ ըստ ամենայնի ընդհանուր Հայ ազգը պիտի ֆրանկացեմ, որպէս զի դո՛ս սրտիւ աչքերս գոցեմ . . .

— Ո՛վ դու հաւատարիմդ իմ շարապտան տէօնմէ Սիւքէացի, յառաջ մոտիր, սիրեմ ըղքեղ, բեր համբուրեմ այն քու քրանաթոր հակառդ, որ այսչափ ժամանակ հաւատարմաբար Պետրոսի տիեզերաստոս դահուն ծառայելէն ետքը, կը խոտանաս նաև այսօր ողջոյն աղդ մը բյօրականտայի փառախը բերել։ Ա՛ռ ուրեմն, քաջ և բարի Հովիւ ի վարձաւրութիւն այս կարգինալական ծիրանին և անհոգ եղիր։

— Ինչեր կը պատմես Ասմուէոս, ըսել է մարդը կարգինալ ալ ըրին վերջապէս։

— Կերդնում յանուն այսութեան որ կարգինալական ծիրանին լսելուն պէս՝ խեղճին խելքը գլխէն թռաւ, և շաշըմիշ ընելով այսպէս կերդնուր։

«Վեհալիառդ Պառնապօ, կուխտեմ առաջի աւետարանին Աստուծոյ և Ձերդ Ածականապուրմոյաբանութեանդ, որ բոլոր ժողովուրդը անանկ պիտի բռնեմ քի, քալէ ըսած աւտեղ պիտի քալեցնեմ՝ կայնէ ըսած ատենդ պիտի կայնեցնեմ և ունեցածնին շունեցածնին որբերու և մայրապետաց պառկեցնեմ, և առանց Ձերդ ամենամեծապարպառութեան հրամանին տերև մը անգամ չպիտի շարժեմ. և ի վերջոյ ինչ որ մոքեղ չանցնիր և անկարելի է բոլոր ուժովս պիտի աշխատիմ կատարել, եթէ ոչ նոյն ատեն կամիմ բանագրանաց մէջ անկանիլ»։

— Որդեակդ իմ սիրեցեալ, ալ խելքս հասաւ որ դուն անշուշտ և անսարակոյս օր մը ի դաս Պետրոսի պիտի անցնիս։

Աս զորոյներով ելանք Ս. Պ. ին դասինք, ուր անոնք ի դուճա իջեալ համբոյր մը առին տապանաւ խորին։

Պառնապօն ալ պէտք եղածը աղդու կերպով նորին աստուածացեալ լուսապայծառութեանը հասկցունելով՝ նա ալ այսօրինակ պատուէր մը տուաւ։

«Գոհ եմ Ձեր տուած խոստումներէն, որ զիս չափազանց ուրախացուցին։ Քաջ եղիր,

քու վարձքդ յաւիտենականութեան մէջ օր մը պիտի վայելես։ Հիմակու հիմա գնա Պօլիս, գնա, ուր ոչխարներուդ մէջ կոտորած մը մը տածէ, աշխատէ որ խաղաղութեամբ մը վերջ տաս։ Գնա՛ կըսեմ շտապաւ, հեռացիր և մի թողուր որ աղատամիտները իրենց դերը խաղան։ Այս է ծերունւոյս միակ իղձն ու փափաքը»։

— Կարգը քեզի եկաւ բեկիարիկ։

— Ես ալ կիրակի օրը Համաճումնու ընկերութեան ժողովատեղին կապասէի անհամբեր սաստիկ ցրտէն զնկըր զնկըր կը դողայի և կը մոտածէի թէ, չ'ըլլայ որ այսօր ալ՝ աքջամ քա՛վուր՝ սապահ սպուր ըլլայ։ Յանկարծ ձիերու, կառքերու ձայները լսուեցան խումբ խումբ դանաղան հեռաւոր տեղերէ կաս կարմիր այսօր անճառ, բանճարացեալ եկան լեցուեցան։ Բւշանայնուն պատճառը հարցուցինք և իմացանք որ՝ ակում օրեր ըլլալուն՝ եկեղեցիները անշապիկ դոհութիւն և փառաբանութիւն են երգեր։

— Օրուան արդիւնքը նայինք։

— Հաղարի մօտ անձինք մեծ դիւան մը կաղմելով՝ դործի սկսան։

Ամենէն առաջ՝ ասոնց պարագլուխն եղող արդար փաստաբանը՝ ոտքի ելլելով սկսաւ աւտեղանել։

Սէվիլիւ քարտաշարըմ։

Պու կիւն, պիղիմ պուրայա ճէմ օլմամըլտան մաքսէտ՝ անճադ օթուղ սէնէլէրաէն պէրու՝ ըուհանի բէտէրիմիղ օլաճադ հաղրէթլէրինին ելինտէն չէքալիլիմիղ սէրէնճամլարըն՝ կէրէք միլլէթճէ վէ կէրէք ըուհանիճէ աթալարըմըլտան, տէտէլէրիմիղտէն դալմա հուգուգումու զըն իպտալ իոմէսի, միլլէթիմիղլին օլանճա իրաշարը, մէքթէպլէրի, քիլիսէլէրի, վէ հաստալանէմիղլին իրաւո մէսարիֆաթըմըլտան պէհապէր դալմամըլ։

— (Հանդիսականք միաբերան) վէլհասըլ հալիմիղլին խեղճութիւնը իչին պիր չարէ տիւ շիւնմէյէ պրագալըմ։

— Նիչին պու կիւնէ դատար տալա էթմէ յօրըրըք քէնաի հուգուգումըլը Սէպէպիպաշ գա պիր չէյ տէյիլ իտի, իլլա միլլէթիմիղլին ի-

չինտէ պիր խռովութիւն չըքմամարը : Հէր նէ քատար պէօյլէ խէ՛ ամմէնիղին մայլամիւ տիր քի Բաբա հազրէթէրինէ պիր դաչ տէ ֆա բողոքել էթաիք , հազդըմըղը խտէաիք , հէր նասրըսայ տիյնէտտիրէմէտիք : Գէզալիք զաթը հազրէթի սասարէթբէնահլէրինէ տա խի պիր դաչ տէֆա արզուհալլէր իլէ հուզու րունա չըզըպ՝ հալիմիղէ պիր շարէ տիլէաիք : Իճապընա պազըլըր պուլուրաղըր :

Արթըք պիլտէն կիւնահ չըգար :

— (Ժողովուրդը) Էվլէթ . պիրազտայ պիլզ քէնտի հալիմիղէ պազալըմ :

— Էյլէ խէ պու մէճլիտէ էվէլա պիր րէյիս վէ իքի տէ քեաթիպ նասպ էաէլիմ քի , Ժողովուրդ օրինաւորճա օլուն :

Ամէնքը միաձայն հաւանութեամբ Տիրան պէյ Տիրան պէյը թող նախագահ ըլլայ կը պօ ռային :

Ֆետայ Աղնաւոր էֆէնտին առաջարկեց որ փոխ-նախագահ մ'ալ ընտրուի : Ժողովուրդն ալ միաձայն , Աղնաւոր էֆէնտին . Աղնաւոր էֆէնտին կուղենք ըսին :

— Ո՛չ , ես Մասն գանուելու համար՝ բը նաւ այսպիսի փափուկ պաշտօն մը չեմ կրնար ընդունիլ : Վասն զի շատերուն համար Մասն նախանութիւնը անկրօնութիւն համարուած է , վերջէն պղտիկութիւն մը կ'ըլլայ . չեմ խաղուլ ըներ :

— Խայրը էֆէնտիմ , խայրը , Մասնըարըն հիչ պիր մէղհէպէ դարարը եօգ աըր : Հէպ աէ նիլէն՝ ուշմա շէյլէր տիր :

— Պիղիմ գապուլու մուղ տուր :

Հէքիմեան և Եսայեան էֆէնտինները՝ առե նաղալիր առաջարկուեցան և ընդունուեցան :

— Պիր փարչա սուս օլուն :

— Խորատաճեան էֆէնտի գաւանութիւնը օգույաճաք՝ տիյնէյէլիմ :

— Ասոր վրայ յիշեալ գաւանութիւնը կտր գացուելով՝ համահաճ որոշմամբ ընդունուեցաւ :

— Ճիւղէ , օղլում , հիչ հոգեւորճամըղա պիր տօքանըր նօգաա վաթ մը աըր :

— Խայրը աղապալա , անհող օլ : Պու գա տար ճէօմաթ վար , նասըլ էվլէլ , շիմտիքտէ էյլէ :

— Աւիք աղա , սօլրա թախտընտան աւուր կիւն միւրկիւն չըգար , սաղ պաշըմըղը աւե տարան ալթընայ պըրադմըջ օլու րուղ :

— Պօշ շէյ , պիլզ քէնտի րէզօնըմըղը պաշտ պանել էտէյօրուղ :

— Մանիէլ աղանըն տա՛ հիչ քէնտէլ եօգ : Գէհատը խնդալայաճաղ , ազչամա պիր էվէ տա նըշայըմ աա էյլէ՝ տէյօր :

— Պէտք է նախ և առաջ այս թղթոյն վըրայ մեր ստորագրութիւնը դնենք :

— Ամէնքս ալ պատրաստ ենք :

— Թէ որ մէջերնիս երկու մարով կայ նէ՛ հիմակուընէ թող դուրս ելլայ :

— Էվլէթ , էվլէթ , շիմտիքտէն տիշարը եա չըգտընլար հա՛ . . .

— Ի վերջոյ էքմէք դարըլիի պէս սկսան իրարու ձեռքէ քաշքշել թուղթը . այսպէս մէկ քանի վայրկեանի մէջ հազարի չափ ստորագրութիւն ժողովուեցան . շատերն ալ ֆա միլեամըղըն խնդաը տա պուլունճաղ մը կը պօւչըտէին : Նախագահն ալ բռնութեամբ ըստորագրութիւն բնաւ չընդունուիր , այլ պէտք է որ ամէն ոք իր հաւանութեամբը ստորագրէ կ'ըսէր :

— Սերպէսթէն պէն ֆամիլեամըն խնդաընը դօյաճաղըմ , շինտի օրթալըզ լիպէութա աըր :

— Էվլէթ , աւուրատա տա էմալլէրի չօգ վուգու պուլմուշ տուր :

— Էյլէ ամմա , պէն ազչամա տանըլաճաղըմ , ճիւմայա դատար վաղթըմըղ վար աըր :

— Դուրս մ'ելլէք , ամենքս մէկէն պիտի ելլենք , վերջը փորձանքի մը չը հանդիպինք :

Ի վերջոյ նախագահ պէյը մեր վեհափառ Սուլթանին կենաց երկարատեւութեան՝ շատ մը բարեմաղթութիւններ ընելէն և իրենց այս վսեմ ձեռնարկութեան յաջողութիւններ մաղթելէն յետոյ ամենքն ուրախ զուարթ դուրս ելնելով մեկնեցան :

— Դուն ինչու մունջ կեցեր ես Մէփիստօ փէլ :

— Նէվաղիլ ունիմ :

— Ելլայ եա ցուրտերը . . .

— Չէ չէ . այն տեսակէն չէ , առ էֆէնտէ վաղիլի է , որ պատուէրիդ համեմատ Անիու

րիացուոյ տունները պտըտելովս վաստկեցայ :
Իմ գացած տունս բազմէս անոնց կեդրոնա-
տեղին ըլլալով՝ զիշերները կուգան խորհուրդ-
ընելու և բաստըրմայ սուճուի ծեծելու : Քա-
նի մը խզահար նորընծայ մարապետներ ալ
եկան որ զիս տեսնելուն պէս իրենց դռնա-
պանը կարծեցին բայց ես անմիջապէս կր-
մը ընելով սխալած ըլլալին հասկցուցի :

— Ատոնց խորհրդին նպատակը ի՞նչ էր :

— Սրկէ հունա սո՛ պէս խօսքեր :

«Ամանըն դարտաշար, հէմէն սուրբ Ան-
տոնուն արխատաշը՝ զանրմը իշէնի խայ խէրէ-
տիկոսըղտայ էօլտիւրմէսին : Էկէր իշիմիզտէ
պուլունբըր սա՛ սոն նէֆէսինտէ խմանայ կէլին :

— Սախտիանճը, սանայ տըր պու թայ :

— Պէ՛ կարտաշ, շիմտի տապըլտանախ,
պիւսպիւթիւն ֆիրէնի մի օլայըմ :

— Սէն նէ՛ պիլիյօն կօք կօղլու պիլ Պօնօ-
բաւթըն վազթինտէն ֆիրէնի իղ :

— Ահ Սուրբ Չիշինիկ . պու նէ՛ կիւնահ շէյ-
լէր տիր քի օլույօր . ժամոտ քիւթիւրտիւ բա-
թըրտը չըգարմաք նէրտէ կէօրիւլմիւշ տիւր :

— Այն, օ՛ վուճուտը զայխատըճա մարմա-
սօնյար, պիրտէ շու նալէթ օթֆէլլահլար մը
տըր նէ տիր, հէպ ալթիւսթ էտէն օնլար տըր :

— Էյլէ, էյլէ . օ՛ քօթուլարըն սէպէպինէ
տէյիլ մի, պիղիմ մարապետ չըղան բաղար
ժամոտայ զօրխմուշ պայըլըպ տիւշիշ, պէշ օն
հէքիմ կէթիւրտիւղ, կուճիլէ խիլինա էօնիւ-
նիւ ալապիտի :

— Պիղիմ մարապետ նախէթ էթսին, ժամ-
տայ նասըլ բաթըրտը չըքարտըքլարընը :

— Կուեախըմտան սապահտան էրքէն վար-
դարանը ալըշ պատարագա կիտէյօրըտըմ պիր-
տէ պաղտըմ քի պէօյիւք զամբանա չանկըր
չանկըր վալէլէն օլ վալէլէն օլ վալէլէն օլ, արգա-
սընտան քիւչիւք զամբանա պէր ֆրէնի ալ պէր ֆր-
բէնի ալ պէր ֆրէնի ալ տէյերէք չալընմայա պաշլատը-
ղօշտու՛մ ժամա, սըթքը բիւթիւն տուայա տուը-
տու՛մ . պիրտէ պախարսըն քի՛ զարշըմտա քու-
չուճուկ ֆիրէնիկն պիրի թէբիւր թէբիւր թէբիւր-
տայօր . պէնտէ օնայ շէյլէ պիր տէօնիւպ պա-
ղընճա օտա պանա պիր կօղ էաիլէրտի գալք-
տը եանըմայ կէլտի պիր տէ պու արալըք խօ-
հութիւն վաթթը պիր զուժըտըք տըր քօք-
տու : Անինտէ ֆիրէնիք պէնի գուրթարմաղ իս-
թէտի պէնտէ խուշտու՛մ, էվէ կէլտիմ, նէ՛ պա-

խամ ճէպիմտէն սահաթըմ ուշմուշ . . . :

Աս ըսելուն պէս ինծի բռնգտալ մընէ ա-
ռաւ, և կամացուկ մը դռնէն դուրս սահեցայ
մէյմալ յանկարծ հաստաբաղուկ ձեռք մըն է
թեւէս բռնեց և քաշելով մեղմ ձայնով մը «նէ-
րէ զալըյօն վիշեն օղուլ» ըսելուն պէս սկսայ
բոլոր ուժովս սանդուղներէն նետուիլ և թեւէս
բռնողը՝ որ տանը աղախինն էր՝ «ամանըն զար-
տաշար շէյթան ղէլմիշ էվէ, զօշուն զօշուն» ը-
սելով անհնարին աղաղակ մըն է բրցուց սրուն հե-
տեւանքին չապասելով թռայ հոս եկայ :

— — — — —

. . . Խմբագիր :

Ոմանք 'ի նշան խնդակցութեան Ս. Պատրիարք
Հօր սուրբ ողջոյն սիրահամբոյրներ մատուցին, ո-
մանք եւ մանաւանդ աշակերտք եւ աշակերտուհիք
Պօլտոյ, մէկ քանի ուղերձներ կարդացին . մնաք ալ
նոյն խնդակցութեան զգացումն ունենալով, եւ հեռա-
ւորութիւնը մեր առ Ս. Հայրն անձամբ ներկայա-
նալու փափաքին խոչնդոտ ըլլալով, եւ միանգա-
մայն չկրնալով ընդդիմանալ մեր սրտին ջերմ ըղ-
ձից յուզմունքներուն, խորհեցայ առ ձեզ զիմելով
այս մեր սրտին ուրախութեան ապացոյց եղող փոք-
րիկ գրութիւնն հրատարակելու ինդիւլ, որուն
համար կանխաւ մեր շնորհակալութիւնները կը մա-
տուցանեմ, եւ յուսալի է թէ մեր Ս. Հայրիկն ալ
որ դաւառացին եւ պոխեցին իրարմէ չտարբերեր,
իւր սէրը միօրինակ առ ինքն զիմողներուն վրայ կը
սփռէ . անշուշտ եւ որ մեր տկար ձայնն ալ կը հա-
ճի պօլսեցուցն ձայնին հետ միացնել եւ մեր հըն-
չած «Կեցցէ Խրիմեան Հայրիկ» բառերը անոնց ա-
ղաղակներուն :

Անհունութեան մէջ ձեզի համար, Ս. Հայրիկ,
'ի վաղուց ոսկեթել եւ մարդարտապարզ հիւստած
պատկը, ձեր գլխուն կը մօտենայ այսօր . այս այն
պատկն է՝ որուն վրայ «փոխաբէն անձնուբացու-
թեան վասն հայրենեաց եւ ազգին» բառերը դրոշ-
մուած է, այն պատկն որ՝ վարդան հրեշտակին
ձեռքով ընդունեցաւ . Երկինք այս անգամ մեզի
հետ հաշտ էր, ալ եւս չուզեց Հայուն թշուառու-
թիւնը երկարածղել . այլ զձեզ, Ս. Հայրիկ, կը խըր-
կէ այս անգամ սրբելու համար անոր դառն ար-
ցունքները, ամոքելու համար դաւառայնոց վշտաց-
եալ սրտերը, դադրեցնելու համար անոնց աղէկեղ
ձայները, ո՛հ, դարմանելու համար մեր հարց եւ
եղբարց քրդերէն կրած վէրքերը, վերցնելու հա-
մար անոնց մէջ բարբարոսաց ձեռօք 'ի դործ զըր-
ուած սրբապղծութիւնք, սպանութիւնք, անիրա-

ւութիւնը, բռնութիւնը եւայլն, եւ որք մարդուս սիրալ կը մորմոքեն: Դուք՝ որ ականատես եղաք այս ամենուն, Հայրիկ, միթէ՞ անտարրեր պիտի կենանք, գարձեալ պիտի թողնուք որ լրագրաց էջերը անոնց վշտալի պատմութեամբ լեցուն: ոչ, Հայր քաջ կը ճանչէ զՁեզ, կը ճանչէ Ձեր բարի բնաւորութիւնները, Ձեր բարի յատկութիւնները, եւ արդէն այսօր անձանթ զօրութեանէ մը քիչ մը սիտփած կը տեսնէ ինքզինք. ինչ է այս զօրութիւնը — Ձեր վրայ ունեցած յոյսը, Հայրիկ: Հայաստան իր աւերակներուն վրայ ըրած լացը պիտի մեղմացնէ տեսնելով գոնէ իրեն որդւոց անդորրութիւնը, եւս Հայոց քնարը իր ներկային համար վշտալի պիտի չհնչէ, ոչ եւս Հայոց համարժեքութիւն պիտի պատմեն Մուսայք. այն ատեն, Սրբազան Հայր, Ներսէս, Սահակ եւ Մեսրոպ իրենց գերեզմանին ծագէն պիտի տեսնեն իրենց յաջորդը, այն յաջորդը՝ որ իրենց նման զէկն ի ձեռին քաջութեամբ կ'ընթանայ:

Հայրիկ, մենք այնպէս կը հաւատանք թէ՛ Դուք ծնած էք բարի սրտով զէպ ի անդորրութիւն առաջնորդելու Հայերը, քայքայեալ տունը նորոգելու, մոլորեալ ոչխարները գտնելու, զպրոցները զարգացնելու եւ բազմացնելու, մանաւանդ գաւառներու մէջ, ուր օրինաւոր դպրոց մը գրեթէ չկայ, լուսաւորութիւն տարածելու, տղիտութիւնը փարատելու, եւ կարելի եղածին չափ՝ Հայք քաղաքակիրթ ազգաց կարգը մոցնելու համար:

Ի՞նչ երջանկութիւն, արդէն Դուք փառաց հորիզոնին վրայ լուսատու կանդեղ մ'էք, եթէ մարդկութեան վերջին ծայրն առաքինադործ ըլլալն է, Դուք հասած էք հոն: Երկինք մինչեւ այժմ մեր կրած թշուառութիւնները բառալու համար զՁեզ կը խրկէ. եւ Դուք, Հայրիկ, հաճութեամբ ընդունելով այդ հրաւերը, խաղաղութեամբ կուգաք մեզ, խաղաղութեամբ կը բերէք մեզ, Աղաւնիդ՝ Հայաստանի, բարօրութեան նշանը՝ այսինքն ձիթնեաց ճիւղը. ցուցնելու համար թէ Հայերուն փառքը՝ որ անտանելի թշուառութեանց ովկիանոսին մէջ թաղուած էր, այսօր ծագում կ'առնէ:

Աւերին օրհնեալ ըլլայ Ձեր գալուստը, օրհնեալ ըլլայ Ձեր առ մեզ բերած սրտի բարութիւնը եւ օրհնեալ ըլլայ Ձեր ոչխատութեանց պտուղը, որուն համար ամեն Հայ հրճուեցաւ:

1869 Դեկտ. 30

Աբգար Մ. Տէր Գեորգի

Ի Պաղէճիկ: Աշակերտ դպրոցին Պարտիզակի:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Առանայէն ուղղուած նամակէ մը կ'լսեմանամ որ քաղաքին բարձր. կուսակալը տեղական իսարէ մէծիսին մէջ քրիստոնեայ անգամ մը գանուելու համար կը հրամայէ տեղւոյն քրիստոնեայ ժողովրդոց՝ որ մէջերնին այս մասին համաձայնելով ընտրութիւն մ'ընեն:

Արդէն ատենք Հայ, Յոյն, Հռովմէական եւ բողոքական ազգերէ կը բաղկանան:

Վերջի երեքը իրենց մէջ կը վճռեն թէ, ըստ որում պաշտօնական ժողովի մը ազգային անդամակցութիւնը՝ միեւնոյն ազգի ներկայացուցիչը կը նշանակէ, պէտք է որ կարգաւ եւ աւանայ շրջանի մը վերածենք, ուստի եւ կը յաջողին:

Իսկ անոնք սակաւթիւն եւ մեր ազգը որ այս երեքին գրեթէ տասնապատիկը կը կազմէ, չկրնալով հանդուրժել այսպիսի գրկանաց դէմ, Պատրիարքարանի միջոցաւ կառավարութեան կը բողոքէ որ խնդրոյն տնօրինութիւնը՝ արդարութեամբ եւ անաչառութեամբ ի գործ դրուի:

— Դամասկոսէն կը գրեն որ Հայոց Ս. Սարգիս եկեղեցին խռովութեան ժամանակ այլուելով՝ Օսմանեան բարեխնամ Տէրութեան ծախիւք շինուեցաւ: Սակայն աճապարանօք շինուելուն պատճառաւ փլաւ, եւ ապա ի հաշիւ երուսաղէմի Աթոռոյն վերստին կառուեցուեցաւ եւ այժմ միջնաւայրին ծեփն եւս աւարտուելու վրայ է:

Նաեւ տեղւոյն նշանաւոր անձինքներէն, Քիւրքճիպաշի Յարութիւն աղային մահը կը գուժէ:

— Ազգ. կեդրոնական պարտուց օգնութիւն մը ըլլալու մասք՝ Ամեն. Սրբազան Պատրիարքը որոշեր է որ Բիրղալէմեան արժ. Ղեւոնդ վարդապետը Պրուսա, Իզմիտ, Իզմիր եւ ուրիշ քաղաքներ յատուկ շրջաբերականով մը շրջելով՝ Հանգանակութիւն մը ընել տայ:

— Շարժուա երկու հեռագիրներ եկան Պատրիարքարան. Մէկը Ուրֆայէն, միւսը Վանէն:

Ուստի իրեն արտաւառ ատենուած առաջնորդը աստուածացիներ կը նկրտի. երկրորդը՝

վասպուրականի վանօրէից արքունի տասանո՞ւ դական արաց նկատմամբ տեղւոյն կուսակալութեան կողմանէ բռնուած խիստ և անարդար ընթացքին վրայօք Հայրիկի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ :

— Կստուգենք որ Երուսաղէմի պատուար ժան միաբանութիւնը՝ իր տպարանէն ելած գրքերը վիճակահանութեան դնելով՝ ժամ առաջ կը ջանայ եղեր որ պարտուց լուծէն ազատուի, և իսկիւտարի մէջ իր հաշւոյն մասնաւոր գիշերօթիկ վարժարան մը բանայ :

— Պէյքօղի մէջ խլրտում մը կայ ժամանակէ մը ՚ի վեր, որ երթալով ճակատ կը ցուցնէ և մօտակայ փոքրիկ պատերազմի մը սպառնալիքը արդէն կը նշմարուի :

Այս խլրտումը՝ իրաւունքի մը համար է, թէ մութի և լուսոյ, ուրիշ առթիւ կը յայտնենք :

— Վանեցւոյ ողջամիտ մասը՝ մայրաքաղաքիս Երուսաղէմայ արդի փոխանարդ՝ գեր խորէն վարդապետը իրենց առաջնորդ ընտրել կը փափաքին, որ ինչպէս յայտնի է՝ զգոն խոհուն հանճարեղ և լուրջ եկեղեցական մ'է :

— Հռչակաւոր էմէ Մարթէնի մարդ դատարարակութեան վրայ յորինած պատուական գիրքը՝ Հայ գրականութեան արդի մշակաց մէջ նշանաւոր եղաւ Հ. Մ. Պարագոչեանի կոկիկ թարգմանութեամբ մամլոյ յանձնուած է որոյ քիչ ժամանակէն հրատարակութիւնը անշուշտ եմք որ Մեծ. Ն. ընթերցողաց կողմանէ ջերմ համակրութեամբ պիտի ողջունուի :

Յիշեալ գրքին թարգմանութիւնը նաեւ կը լսեմք որ Մեծ. Ն. Ռուսինեան էֆէնտին ալ ըրեր և մօտերս մտադիր է եղեր ՚ի լոյս ընծայել :

Ըստ մեզ այսպիսի օգտակար գրքերու թարգմանիչները և անոնց հրատարակութիւնները օրչափ շատ ըլլան, այնչափ դատարարակութեան մեծ գործին դիւրութիւն կը մատակարարեն :

— Եկիկիսցէն գրուած տեղեկութեան մը նայելով՝ ըմբոստ Նիկողոս Եպիսկոպոսը ամառոյս առօք վառօք իւր յարկացեալ Հայրապետական գահը վերադառնալով՝ նոր անօրինութեանց ձեռնարկեր է :

Սա՛ տիեզերահամբաւ մարդը՝ գիշեր ցերեկ անաթեմաներ և նղովից Կոնդակներ կը պատրաստէ եղեր Ս. Պ. վարչութեան դէմ աքացելու համար :

Ուրիշ տեղեկութեան մ'ալ կստուգենք որ Սոյ աթոռոյն ոչ միայն բարոյական վիճակը, այլ նաեւ նիւթականութեան կողմանէ ալ յետին ծայրը հասած է, անանկ որ՝ դառնուած միաբանութեան կերած հացը՝ գարիէ և կորեկէ է եղեր :

— Խարբերդի Մէդրէ ըսուած քիւզաքաղաքին մէջ մօտերս աղգային տպարան մը հաստատուելով՝ Հայկոյ անուամբ բանասիրական թերթ մը պիտի հրատարակուի :

— Սերաստացիք շարժուա Պատրիարքարան գալով՝ գեր. Մուրատեանց իրենց Առաջնորդ կուգեն :

Քանի որ Երեմիա սրբազանը ամբաստանուած չէ, և ոչ մէկ օրէնքով և իրաւունքով կրնան զայն Սերաստիայէն հեռացնել տալ :

— Ըստ ինքեան գողութիւնը՝ ամեն օրինաց առջեւ դատապարտելի է :

Եթէ պարզ գողութիւն մը դատապարտելի է, պէտք է գրական գողութիւն մը կրկին դատապարտելի ըլլալ : Վասն զի հասարակ գող մը՝ վաղանցուկ պատժով մը կրնայ դատապարտուիլ և ըստ այնմ մոռցուիլ, հետեւաբար ապագային մէջ չյիշուիլ :

Իսկ գրական գողութիւնը այնպէս չէ՝ քանի որ աշխարհիս վրայ մամուլը կը տիրապետէ, անոր գողութեան դատապարտութիւնն ալ մէկտեղ կ'ապրի :

Տողերնուս առարկան կրնայ դիւրաւ հասկըցուիլ թէ՛ անցեալներս լրագրի մը մէջ դերական աւազակ մը՝ իր տանուակերը գող բռնելով՝ զայն մինչեւ անգամ հրապարակաւ քողանաւանակուելու յանդգներ էր :

Ուրեմն բնական հետեւութեամբ, եթէ գրական գողութիւն մը կրկնակի դատապարտելի է, ապա քանիցս առաւել դատապարտելի պէտք է ըլլալ քող-թիւնայ քող-թիւնը, երբ մանաւանդ անոր հեղինակը՝ ժպիտներու հետ խաղացող քառասունք և միանգամայն գոռ եպիսկոպոս մը ըլլալ կարծուի :

— Բարեկենդանի շաբթուն Պօլսոյ Հայ դե-
րասնական խումբերէն մէկը խզմիր պիտի եր-
թայ 10 ներկայացման համար տեղւոյն ազգայնոց
խնդրանք :

— Ո՛ր են լնդհ . ժողովի մը մէջ մեծ մեծ
շարդաւ պարոնները , որոնք երկու ամսուան
մէջ բոլոր պատրիարքարանի ընտրական դոր-
ժողութիւնները կատարելով՝ ազգային վերքե-
րը փութանակի դարմանել կ'առաջադրէին :

— Կարնոյ հրաժարեալ կուսակալը — որ եղա-
նակին պատճառաւ կարին պիտի ձմերէր — կ'ի-
մանամը որ ամսոյս ճամբայ ելեր է մայրաքա-
ղաքս գալու :

— Կլմանամը նաև որ, Եգիպտոսի Առաջնորդ-
Գեր . Մեսրոփայ Արքեպիսկոպոսի առաջարկու-
թեամբ վսեմ . Նուպար փաշան զոյգ մը Արա-
բացի ընտիր նժողգ պիտի դրկէ եղբր մօտերս
ազգային Պատրիարքարանին :

Խցիւ թէ այս լուրն ալ 'ի դերեւ չ'ելլեր ,
մայրաքաղաքիս վանեցոց՝ Հայրիկի համար
կառք մը պատրաստուելուն տարածայնութեանը
պէս :

— Խասդիւղի Տ . Երեմիա քահանան օրա-
ցուցական խնդրէն կրած հարուածներուն մը-
տատանջութենէն անցեալ շաբթու յանկարծ
կաթուածահար ըլլալով՝ մէկ քանի ժամ շնչա-
պառ կը մնայ :

Անմիջապէս բժիշկ կը բերուի և պէտք ե-
ղած խնամքը տարուելով՝ այս անակնկալ դէպ-
քին առաջը բարեբաղդաբար կ'առնուի :

— Մայր Եկեղեցւոյն մէջ երկար առեռնէ 'ի
վեր հաստատուելիք փառաւոր Զանգակատան
սկզբնաւորութիւնը՝ վերջապէս գալ շաբթու
պիտի սկսուի :

Արդէն յիշեալ Եկեղեցւոյն համար Ռուսի-
ացի բարերար Հայ վաճառական մը մեծ զան-
գակ մը շնորհած է :

— Գեր . Մեղքիսեղեկ-Գարեգին Մուրա-
եանց վարդապետը մօտերս Շահնազարեան
վարժարանը դաստիարակութեան ներքին անօ-
րէն , Երկրագունտին խմբադրապետ և միան-
դամայն պատմական դասատուութեան պիտի
կոչուի եղեր :

— Բալուայ գեր . առաջնորդին նկատմամբ

թէ նպաստաւոր և թէ աննպաստ երկու հա-
կառակ հանրագրութիւններ ալ հասան Պատ-
րիարքարան , առ երկուքին մէջ ալ գժբաղդա-
բար միեւնոյն անձանց ստորագրութիւնները
կը գտնուէին :

Սոյն օրինակ է ընդհանրապէս մեր ժողովր-
դական հանրագրութիւնները :

Նախ կնքել , յետոյ զղջալ և ապա ուրիշ մը ,
այսինքն առաջինին հակառակը ստորագրել :

— Պօլիս գանուող Աբաստաղիք Կարապետ
Եպիսկոպոսէն թելադրեալ՝ Բ . Դրան գանդա-
տագիր մը մատուցած են ազգային պատրիար-
քարանի մեղկ և վաղվաղկոտ ընթացիցը դէմ :

— Աղթամարայ թէմականներէն ոմանք ալ
կը լսեմք որ Բ . Դրան բողոք տուած են կա-
թողիկոսական խնդրոյն լուծմանը համար :

Ձենք գիտեր թէ այսպիսի արտաքոյ միջոց-
ներու դիմելով՝ ի՞նչ արդիւնք կրնան ունենալ :

ԱՆԿԵՂԾ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ազգային թերթերը , ինչպէս նաև Մամուլ՝ ար-
դէն համակրութեամբ ողջունեցին Երեմիայի նոր
հրատարակութիւնը :

Կը յուսանք որ ընթերցողք սիրով կարդացին և
պիտի կարգան անոր լուրջ յօդուածները , որոնք ի-
մաստասիրական , և բանասիրական նորահիւս
փունջեր կրնան համարուիլ արդի Հայերէն դպրու-
թեան համար :

Հոս մեր այս ջերմագին համակրութեան հետ՝ ա-
ւելորդ չենք համարիր այս անգամ քանի մը անկեղծ
դիտողութիւններ ևս ընել :

Երեմիայի բանասիրական թերթ մ'է :

Բանասիրական թերթերը ոչ միայն իմաստից պա-
րունակութեան , այլև լեզուի կողմէն մեծ ազդե-
ցութիւն ունի դպրութեան մէջ :

Իմաստասիրական և բանասիրական յօդուած-
ները , եթէ ընտրութեամբ և ճաշակով գրուած կամ
թարգմանուած ըլլան , հետեւողութեան յատկութիւն
մը կ'ունենան :

Հետեւապէս , նորածեղութիւններէ և անհար-
թութիւններէ զգուշանալն անգամ մի՞նչ և կարեւոր
կէտ մ'է՝ մասնաւորապէս գրական թերթերու հա-
մար :

Երեմիայի մէջ , առողջանութեան և ուղղադ-
րութեան կողմանէ , քանի մը նորածեղութիւններ

